

Werkvormen voor gepersonaliseerd leren

Definitie gepersonaliseerd leren

Gepersonaliseerd leren is het leerproces waarbij leerlingen op hun eigen wijze en in hun eigen tempo werken aan de leerdoelen. Per vak, leerinhoud of onderdeel wordt afhankelijk van de prestaties en voorkeuren van de leerling een op de leerling aangepast programma voor herhaling, verdieping en/of verrijking aangeboden. Bij gepersonaliseerd leren zijn leerlingen en leraren, ieder met een eigen rol, samen verantwoordelijk voor het leerproces.

Colleges

Als we praten over het geven van colleges aan grotere groepen, dan hebben we het over een groepsgrootte die minimaal die van een klas overstijgt. In één keer een onderwerp behandelen in een grotere groep heeft een aantal voordelen en het kan nuttig zijn colleges planmatig in te zetten.

Voordelen:

- **tijdsbesparing**, omdat een docent de uitleg maar één keer hoeft te doen in plaats van meerdere keren in parallelklassen; de uren die vrijkomen kunnen voor andere doelen (kleinere groepen, etc.) binnen de sectie worden gebruikt;
- **talentmaximalisatie docenten**, omdat de docenten binnen de vaksectie de werkzaamheden kunnen verdelen met als doel de sterke punten van de verschillende docenten beter te benutten. Hierbij kan worden gedacht aan coaching van de leerlingen bij zelfstandig werken, vaardighedenontwikkeling van leerlingen, curriculumontwikkeling en plaatsing van digitaal en folioleermateriaal daarin, nakijken en maken van analyses van toetsen en het zoeken naar leermateriaal om de fouten te verhelpen;
- **goede gastsprekers kunnen worden gezocht van buiten de school**, waardoor o.a. "levensecht leren" beter vorm kan worden gegeven (College Tour);
- **de colleges kunnen worden opgenomen en met opdrachten worden geplaatst in de elektronische leeromgeving**, zodat leerlingen het later nog even kunnen bekijken als zij daar behoefte aan hebben of als ze verhinderd waren het college te volgen;
- **ontwikkeling vaardigheden**, gewenning aan tertiair onderwijs;

Aandachtspunten:

- **samenwerking** binnen de secties;
- wordt er wel voldoende rekening gehouden met de **leerstijl** van de leerlingen?
- **extra voorbereidingstijd** is nodig om het college uitdagend te laten zijn en er goede opdrachten aan te koppelen;
- **bespaart** geld dat kan worden ingezet voor kleinere groepen, lesvoorbereiding en andere onderwijsondersteuning.

Keuzewerktijd

Keuzewerktijd (KWT) wordt op zeer verschillende manieren op scholen ingezet. Meestal zijn leerlingen (geheel of grotendeels) vrij om zelf te bepalen waaraan tijdens de KWT wordt gewerkt. Dat kan bijvoorbeeld zijn het maken van huiswerk, het leren voor een toets of het kunnen stellen van vragen aan een docent als ze iets niet begrijpen. De leerlingen kunnen veelal zelf vooraf inschrijven bij wie ze de KWT willen doorbrengen.

Scholen die kiezen voor het model van 'Kunskapsskolan' of 'Zo Leer Ik!' werken grotendeels met het principe van KWT.

Onderzoek van Sol & Stokking¹ heeft wel aangetoond dat KWT vooral succesvol is als leerlingen echt zelf kunnen kiezen aan welk vak ze willen werken, ook huiswerk mogen maken, met elkaar kunnen overleggen en als er ook voldoende orde en rust is in de KWT-ruimte. Veel uren KWT past goed bij onderwijsteams waar gekozen is voor een mentor/coach die (bijna) iedere dag op een vast moment even contact met de eigen leerlingen heeft om de voortgang te bespreken.

Er zijn ook scholen waar de leerlingen in de KWT gewoon in de eigen klas zitten, maar zelfstandig kunnen bepalen aan welk vak of aan welke opdrachten ze werken. Ook hier worden hoge eisen gesteld aan de studieplanner.

Voordelen:

- **ontwikkeling vaardigheden**, ontwikkeling eigen verantwoordelijkheid voor het leren, samenwerkend leren;
- **tempodifferentiatie** wordt mogelijk omdat de leerlingen in de KWT meer tijd kunnen besteden aan de vakken/onderdelen waar ze moeite mee hebben en minder tijd aan de vakken/onderdelen die ze al beheersen;
- **inzet assistenten**, (docent-assistent, instructeur, onderwijsassistent) helpt om ruimte te creëren voor docenten;
- **inzet peers**, leerlingen uit hogere leerjaren helpen bij de KWT in de lagere leerjaren;
- **excursies**, bijvoorbeeld museumbezoeken kunnen gepland worden onder keuzewerktijd.

Aandachtspunten:

- **studieplanners**, omdat leerlingen meer de regierol hebben, zijn studieplanners voor een langere periode noodzakelijk zodat ze beter in eigen tempo en op eigen niveau kunnen doorwerken;
- **adaptief leermateriaal** (materiaal waarbij de leerling automatisch, afhankelijk van eerder gedrag/resultaat, een nieuw onderdeel of een nieuw keuzemoment krijgt aangeboden) is wenselijk omdat de leerlingen dan ook remediërend, verdiepend en/of versnellend verder kunnen werken. Een goed voorbeeld hiervan is Score van Malmberg). Omdat er nog niet veel adaptief leermateriaal beschikbaar is kost het leraren die zo willen gaan werken nu nog veel tijd om het klaar te zetten in de elo;.
- er kan geld **bespaard** worden bij inzet van bijvoorbeeld assistenten of peers, dat kan worden ingezet voor kleinere groepen, lesvoorbereiding en andere onderwijsondersteuning.

Talentmodules

Bij talentmodules kiezen de leerlingen voor een periode van bijvoorbeeld 6 weken een onderwerp dat ze leuk/interessant vinden en waarmee ze in die periode wekelijks een aantal uren aan de slag gaan. De begeleiding vindt plaats door docenten, onderwijsassistenten, instructeurs, (ingehuurde) deskundigen van buiten de school. De medewerkers van de school kunnen hier ook hun passie in kwijt, zoals bijvoorbeeld sterrenkunde, koken, Engelse dichters of omgaan met financiën. Het kan over de leerjaren heen worden georganiseerd. De resultaten van de leerlingen worden opgenomen in een portfolio. Als dergelijke talentmodules in het examentraject van de bovenbouw worden aangeboden, kan gewerkt worden met persoonlijke PTA's

Voordelen:

- **ontwikkeling vaardigheden**, culturele vaardigheden, samenwerken, creativiteit en probleemoplossend werken;
- **enthousiaste docenten/medewerkers**, die hun 'hobby' kunnen overdragen;
- **het aanleren van de 21ste century skills** behoren in de talentmodules veel aandacht te krijgen.

¹ Sol, Y. en K. Stokking, *Het handelen van docenten in scholen met een vernieuwend onderwijsconcept* (Utrecht 2008).

Aandachtspunten:

- vaak worden talentmodules ingezet *in de middaguren/aan het eind van de lesdag* om de leerlingen uit verschillende klassen en leerjaren te kunnen combineren.
- talentmodules kunnen worden ingezet voor een deel van de leerlingen of voor alle leerlingen; om **extra kosten** te voorkomen zal de tijd besteed aan talentmodules onderdeel moeten zijn van de onderwijstijd van 1000/700 uur.

Leerpleinen

Bij leerpleinen werken leerlingen meestal in een grotere vaste groep aan één of meerdere verwante vakken. Ze worden daar door meerdere docenten met behulp van onderwijsassistenten begeleid. Het kan over de leerjaren heen worden georganiseerd. De krachtige punten van de medewerkers kunnen zo optimaal worden benut. De voordelen die worden genoemd bij KWT zijn ook van kracht bij het werken met leerpleinen. Daarnaast zijn er bij het werken met leerpleinen extra voordelen.

Voordelen:

- **teamontwikkeling**, doordat de docenten samen de verantwoordelijkheid voelen voor hun vak(ken) wordt het samenwerken gestimuleerd, gaan ze elkaar aanvullen, benutten ze elkaars specifieke kwaliteiten en leren ze de werkzaamheden beter te verdelen (toetsen, corrigeren, ontwerpen en arrangeren curriculum, lesgeven, coachen etc.);
- **meer maatwerk**, doordat er tegelijkertijd meer docenten en onderwijsassistenten aanwezig zijn, kan een groep(je) leerlingen of zelfs een individuele leerling even apart genomen worden voor extra uitleg, verdieping, practicum of spreekvaardigheid;
- **regierol voor leerlingen**, leerlingen kunnen bij het zelfstandig leren bij verschillende docenten terecht;
- **curriculum centraal**, is mogelijk op een leerplein waarbij de leerling geleerd heeft meer de eigen regie te hebben over het leren;
- **coachrol**, de coach (mentor) is de spil voor de leerling. Deze voert zo mogelijk aan het begin en aan het einde van de dag een kort gesprek met de leerling om te horen hoe het gaat. Er zijn scholen waar een coach 5 leerlingen heeft in leerjaar 1, 5 in leerjaar 2 enz. Hij begeleidt ze de hele schoolloopbaan door. Voordeel hierbij is ook dat peercoaching tussen leerlingen ontstaat;
- **vermindering lesuitval/achterstand**, veel kan worden opgevangen door een andere tijdelijke taakverdeling op het leerplein.

Aandachtspunten:

- **professionalisering**, docenten moeten leren samen te werken, samen verantwoordelijkheid te nemen en de taken te verdelen;
- **professionalisering**, leerlingen moeten leren (of: niet afleren) wat zelfstandig werken betekent, hoe je verantwoordelijkheid neemt voor je eigen leerproces etc.;
- **gebouw**, behalve het beschikken over leerpleinen is er ook behoefte aan klaslokalen voor groepsinstructie en kleine ruimtes voor werken met kleine groepjes leerlingen en een werkruimte voor de medewerkers van het leerplein;
- **taakbelasting**, door een goede taakverdeling moet het niet meer nodig zijn voor de teamleden om werk mee naar huis te nemen.

Doorbreken van jaarklassensysteem

Wanneer hiervoor wordt gekozen door de school betekent het dat er een keuze gemaakt is om doubleren niet meer te laten voorkomen en versnelling te accepteren. Toepassing betekent dat de school ervoor kiest het laagste of het gemiddelde niveau niet meer leidend te laten zijn voor de lessen en dat alle leerlingen maatwerk, dus gepersonaliseerd leren, krijgen aangeboden.

Voordelen:

- snelle leerlingen worden niet meer afgeremd door het tempo dat gericht is op het gemiddelde van de groep;
- langzame leerlingen kunnen voldoende tijd besteden aan de leerstof, waarbij alle onderdelen op voldoende niveau kunnen worden afgesloten.

Aandachtspunten:

- **(adaptief) leerlingvolgsysteem**, is noodzakelijk omdat alle docenten een goed beeld moeten hebben van de voortgang van de leerlingen;
- **adaptief leermateriaal**, moet in voldoende mate beschikbaar zijn zodat de leerling grotendeels zelfstandig kan werken;
- **modulaire opbouw**, het leermateriaal moet modulair (als bouwstenen) zijn opgebouwd voor alle niveaus;
- **een gemengd diploma** zou mogelijk moeten zijn voor leerlingen die vakken op verschillende niveaus afsluiten (dus afstappen van het systeem dat het vak met het laagste niveau het diploma bepaalt);
- **verkorting** van de gehele opleiding tot één jaar sneller moet mogelijk zijn;
- **samenwerking met vervolgonderwijs**, je kunt ook buiten je eigen opleiding denken bijvoorbeeld met een ROC op het gebied van de 'techniekmavo' zodat een kortere route naar het HBO ontstaat.

Verschillende groepssamenstellingen

De groepssamenstelling laten afhangen van de leervraag van de leerling van dat moment. De leerlingen vinden vaak een eigen weg. De rol van de coach en de content is hierbij van essentieel belang. Je kan denken aan het volgen van vakken op een verschillend niveau; een leerling volgt het ene vak op havo-niveau en het andere op vwo-niveau; dit wordt mogelijk als de vakken op de verschillende niveaus parallel geroosterd zijn; op termijn moeten de adaptieve leermaterialen het mogelijk maken dat de verschillende niveaus binnen een zelfde leerlingengroep worden gevolgd. Het is ook mogelijk de vakken te organiseren rond interessegebieden, bijvoorbeeld: sport (op een LOOT-school worden alle topsporters in de bovenbouw bij elkaar in de groep geplaatst) of zee (bij Scholen aan Zee acht men het mogelijk veel leerstof te koppelen aan zaken die met de zee te maken hebben).

Voordelen:

- **de leerlingen zijn vrij** om vakken te volgen op een passend niveau. c.q. binnen hun eigen interessegebied;
- **(adaptief) leerlingvolgsysteem**, is noodzakelijk omdat alle docenten een goed beeld moeten hebben van de voortgang van de leerlingen;
- **adaptief leermateriaal**, als je in je leerlingvolgsysteem de technologie hebt om adaptief te werken, is dat alleen zinvol als je ook leermateriaal gebruikt dat op die manier kan worden ingezet;
- **een gemengd diploma** zou mogelijk moeten zijn voor leerlingen die vakken op verschillende niveaus afsluiten (dus afstappen van het systeem dat het vak met het laagste niveau het diploma bepaalt).

Aandachtspunten:

- bij een grotere keuzevrijheid van de leerlingen hoort ook een hierop toegesneden begeleiding;
- het is absoluut noodzakelijk voldoende zicht te kunnen houden op de leervorderingen van de leerlingen.

EduScrum

Scrum is een al langer bestaande, goed uitgewerkte methodiek om mensen intensief, plezierig en met veel resultaat te laten samenwerken. Scrum is ontwikkeld in de IT-wereld als antwoord op schijnbaar onbeheersbaar complexe IT projecten. De opbrengsten zijn overal enorm: snelheid, werkplezier en resultaten nemen direct toe. *EduScrum* is een raamwerk voor een cocreatief proces en begeleiding. Zo geeft het eigen scrumbord, 'de flap', leerlingen overzicht en structuur, waardoor het groepswerk transparant wordt. De stand-up waarmee elke les begint, zorgt voor focus en binding en geeft zin om aan het werk te gaan. De retrospectives helpen leerlingen om samen hun manier van werken telkens weer te verbeteren. In *eduScrum* staat leren centraal: efficiënter en effectiever leren, beter leren samenwerken, jezelf beter leren kennen. *eduScrum* heeft daarom een extra eigen ceremonie: teams vormen op basis van aanvullende kwaliteiten. Ook zijn eigen instrumenten ontwikkeld, die jongeren aanspreken en uitdagen. Deze manier van cocreatief samenwerken genereert plezier, energie en verantwoordelijkheid; het werk is sneller af; de resultaten zijn beter. De leerlingen leren dat je met elkaar meer kan bereiken. Daarnaast maken ze als vanzelf een positieve persoonlijke ontwikkeling door. Het leggen van het eigenaarschap voor het leerproces bij de leerlingen maakt van *eduScrum* zo'n sterk leerconcept.

Voordelen:

- de leerlingen leren snel de taken onderling te verdelen en kunnen zich daarna concentreren op hun eigen deeltaak;
- samenwerkend leren binnen een duidelijke structuur;
- leerlingen leren van elkaar als er teams gevormd worden met leerlingen die elkaar aanvullen;
- leerlingen leren verantwoordelijk te zijn voor het bereikte resultaat.

Aandachtspunten:

- docent moet sturen op hoofdlijnen en durven loslaten;
- leent zich ook voor vakoverstijgend onderwijs.

Twitterspreekuur/whatsapp/Facebook

Korte en snelle contacten tussen leraar en leerlingen of leerlingen onderling voorafgaand aan bijvoorbeeld een toets of examen.

Voordelen:

- niet plaats gebonden;
- kost relatief weinig tijd;
- speelt in op actuele vragen van leerlingen;
- andere leerlingen uit de (twitter/whatsapp/facebook-)groep kunnen hun voordeel doen met de antwoorden.

Aandachtspunten:

- perioden aangeven waarbinnen de contacten gelegd kunnen worden (niet 24/7);
- snel reageren is wenselijk.

Digitale bepaling van de voorkennis:

Docent laat iets digitaals doen over het onderwerp van een les (bijvoorbeeld een klein toetsje, gevolgd door toetsanalyse in bijvoorbeeld Itslearning) om te bepalen welke leerlingen moeite hebben met bepaalde onderdelen van de les; hier besteedt hij dan extra aandacht aan en de docent besteedt geen aandacht aan de zaken die (bijna) iedereen begrijpt. De leerlingen vinden dit een goede methode, omdat ze merken dat de leraren weten wat de leerlingen wel en niet kunnen.

Voordelen:

- de leerlingen hebben het gevoel dat er aandacht besteed wordt aan de zaken die voor hen van belang zijn, niet aan zaken die ze al weten;
- de les wordt effectiever.

Aandachtspunt:

- de manier waarop de voorkennis gemeten wordt, moet worden voorbereid; dat kost tijd.

Flipping the classroom

Flipping the Classroom is een organisatievorm van onderwijs waarbij je klassikale 'kennisoverdracht' vervangt door video's en eventuele andere vormen van online instructie. Leerlingen kunnen de kennis hierdoor buiten de schoolmuren en de reguliere lessen tot zich nemen. Er is zo meer klassikale tijd beschikbaar voor het beantwoorden van vragen, individuele aandacht, verdieping en activerende didactiek.

Voordelen:

- Flipping the Classroom kan bijdragen aan gedifferentieerd onderwijs;
- het is voor leerlingen mogelijk om instructie te krijgen in hun eigen tempo.

Aandachtspunt:

- Het is belangrijk enig zicht te verkrijgen op de mate waarop leerlingen ook daadwerkelijk hebben 'geflipt', dan kom je bijv. weer terecht op korte controlevragen aan het begin van de les.

Voorbeelden van ondersteuning

Taakverdeling binnen secties/teams

- breng lucht in het lesrooster door toe te staan dat een van de wekelijkse lessen door een andere docent wordt gegeven
- docent kan ingezet worden op zijn/haar kwaliteiten (docenten goed zijn in het geven van een college etc...) Docenten moeten intensief samenwerken; beslissingsbevoegdheid/verantwoordelijkheid komt te liggen v=bij de sectie/groep docenten (werkt allemaal kwaliteitsverhogend)
- docenten moeten regelmogelijkheden krijgen
- leerplein ingericht voor wiskunde; taken door de docenten in het team verdeeld (geen lesuitval)

Teamteaching

- meer docenten voor een grotere groep
- docenten verdelen zelf de taken anders dan in de traditionele setting

Onderwijskundig (ict-)ondersteuners

Deze ondersteuners kunnen een rol spelen in een taakverschuiving onder de reguliere docententaken:

- toa's
- pedagogisch medewerkers (schaal 8, 9) HBO-opgeleide
- docenten als applicatiebeheerders/ict-coördinator
- stagiaires (opleidingsschool)
- soa's (senior onderwijs assistent)
- onderwijsassistenten (schaal 4,5,6)
- docentassistenten/schoolassistenten
- peercoaches/buddies
- studenten: minors
- pabostudenten
- salsa-project huiswerkondersteuning
- stagiaires ROC onderwijsassistent in onderbouw (surveilleren)
- leerlingen

Voordelen:

- Deze ondersteuners kunnen een rol spelen in een taakverschuiving onder de regulere docenten taken

Ouders/vrijwilligers surveilleren bij de toetsweken

- Hierdoor ontstaat vrijval van contacttijd voor docenten die elders kan worden ingezet. Voorwaarde is wel dat de surveillance onder verantwoordelijkheid van een docent plaatsvindt. Dat kan bijvoorbeeld een coördinerend docent zijn die dat voor de hele afdeling regelt en controleert.

Vrijwilligers

- activiteiten die meetellen voor de onderwijstijd moeten uitgevoerd worden onder verantwoordelijkheid van een docent

Netwerken Gepersonaliseerd Leren

Ad van der Wiel

ad.vanderwiel@rjnconsultonderwijsict.nl

Hans Reiber

hans.reiber@rjnconsultonderwijsict.nl

tel.06-39495201